

Socialdemokraterna: Från klar vaghet till vag klarhet

Jonas Hinnfors

The Social Democrats: From Clear Vagueness to Vague Clarity

Why did the Social Democrats achieve so poorly in the 2014 general election in spite of the fact that a majority of voters regarded the party as strong on important issues? This article suggests that a key reason was an increasingly opaque strategy affecting the electoral as well as the parliamentary arena. The difficulties became acute when the party leadership chose to accept the Alliance government's recently implemented tax cut (Dec 2013). As a consequence, the party's credibility concerning equality and fairness was drastically damaged and the budgetary means available for welfare reform tightened. Moreover, the party leadership suddenly became hesitant regarding previous sick leave and unemployment benefit commitments. Very late in the day did the benefits pledges reemerge. In the parliamentary arena, the party's strategy was equally vague. On the one hand, the party leadership tried to keep all doors open to cooperation with any other party except the Sweden Democrats, and the leadership rejected 'bloc politics' as 'obsolete'. However, the rhetoric against the Alliance became very harsh with accusations that the government contributed to 'tear Sweden asunder'. As a consequence, the party's line seemed to suggest cooperation with the very parties which were accused of destroying the Swedish model. To sum up, the key to the Social Democrats' plight has increasingly been the lack of clear policy delivery – especially regarding the important welfare and employment areas. The party's ideological vision has become vague and opaque.

Hur kan det komma sig att Socialdemokraterna 2014, med 31 procent av rösterna, tangerade sitt näst sämsta riksdagsval sedan 1914? Givet några av de orsaker till valframgång forskningen brukar framhålla är resultatet gåtfullt.

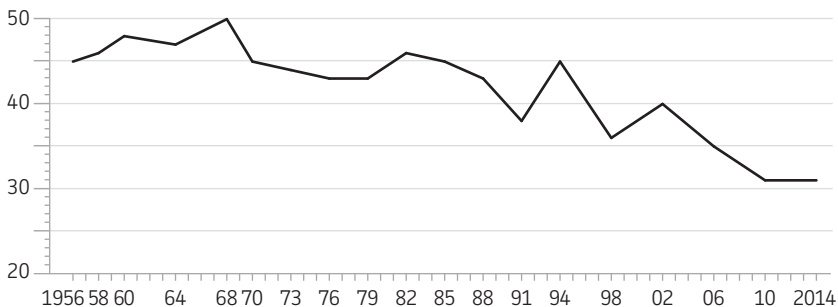
En första omständighet som enligt forskningen (Oscarsson & Holmberg 2013: 243 ff) borde ha varit till partiets fördel i valet 2014, var att väljarna rangordnade traditionellt viktiga socialdemokratiska frågor högst. I likhet med alla val sedan 1998 låg sakområdena "Skola och utbildning", "Sjukvården", "Svenska ekonomin", "Sociala välfärden" och "Syssestättning" i topp (VALU 2014: 9). Samtliga frågor rör aspekter som är centrala för socialdemokratisk ideologi, men det går inte att utifrån dessa siffror i sig utläsa varför Socialdemokraterna skulle göra ett dåligt val 2014 men ett förhållandevis bra val t.ex. 2002.

Jonas Hinnfors är verksam vid Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.
E-post: jonas.hinnfors@pol.gu.se

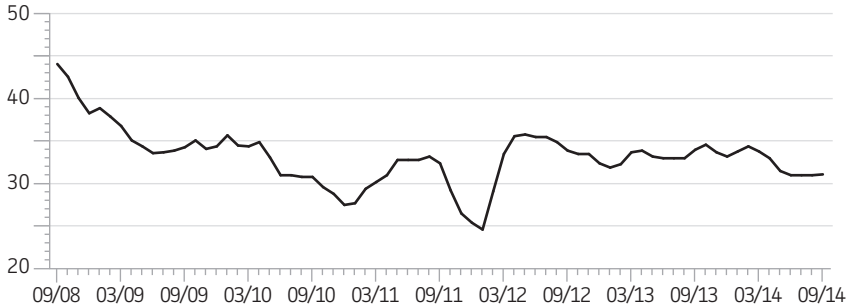
För det andra visar det sig att Socialdemokraterna i valet 2014 hade sakfrågeägarskap, dvs. att flest väljare ansåg att partiet har bäst politik i en viss fråga, på fyra av de fem toppområdena. Endast vad gäller "Svenska ekonomin" saknade partiet sakfrågeägarskap (Moderaterna låg före). Utöver de fem högst rankade sakområdena hade Socialdemokraterna sakfrågeägarskap om "Pensionerna" och "Jämställdhet" – sammanlagt alltså sju av tolv toppområden som vallokallundersökningen listade 2014. Valets enda vinnare – Sverigedemokraterna – lyckades med knapp nöd nå sakfrågeägarskap på ett område, "Invandring/Flyktingar" (21,4 procent mot Socialdemokraternas 21,1 procent). Både i vinnarvalet 2002 och i det dåliga valet 2014 hade Socialdemokraterna sakfrågeägarskap i ungefär 60 procent av de frågor som valundersökningarna och VALU lät väljare ta ställning till (vinnarvalet 2002: Holmberg & Oscarsson 2004: 132; dåliga valet 2014: Oleskog Tryggvason 2014: 23).

Ytterligare en faktor som borde ha hjälpt Socialdemokraterna 2014 var att Alliansen misslyckats med att få ned arbetslösheten. Alliansens stora projekt var redan 2006 och 2010 att presentera en vision för att klara sysselsättning och motverka utanförskap. Allianspartierna hade dessutom enats om ett antal konkreta reformer för att de visionära målen skulle uppnås: jobbskatteavdrag, sänkta arbetsgivaravgifter, sänkt krogmoms – ofta betecknat som reformer för att "sänka trösklarna" in på arbetsmarknaden (Alliansen 2006; Alliansen 2010). När arbetslösheten fortsatte att bita sig fast år efter år på omkring åtta procent (Ekonomifakta.se) och när dessutom Alliansen från senvintern 2014 och under hela valrörelsen flaggade för att det förmodligen inte skulle komma fler skattesänkningar utan snarare eventuellt vissa skattechöjningar (Svenska Dagbladet 2014-02-20; Aftonbladet 2014-08-23) låg fältet i någon mån öppet för Socialdemokraterna. Partiet kunde kritisera Alliansen för att ha misslyckats på precis de områden som var traditionellt starka för socialdemokratin. Dessutom ökade potentialen för Socialdemokraterna att lättare undslippa kritik för eventuella förslag om skattechöjningar. Trots det gjorde partiet ett av sina sämsta val någonsin. Figur 1 visar partiets valresultat sedan 1956.

Figur 1. Valresultat Socialdemokraterna 1956-2014, procent (egen sammanställning)

Figur 2. Opinionsstöd Socialdemokraterna sept 2008-sept 2014, procent (Novus sammanvägning av ett flertal opinionsinstituts mätningar)

Efter den katastrofala utvecklingen för Socialdemokraterna 2010–2012, som efter valnederlaget 2010 ledde fram till att Håkan Juholt utsågs till partiordförande efter Mona Sahlin och kort därefter till att Stefan Löfven tog över efter Juholt, lyckades partiet snabbt stabilisera sina opinionssiffror kring 35 procent av väljarkåren (Se figur 2). Partiets valkoordinator Jan Larsson satte senhösten 2013 upp just 35 procent som partiets mål för valet 2014 (Dagens Nyheter 2013-12-02). Fram till årsskiftet 2013/2014 var utgångsläget alltså någotsånär gynnsamt jämfört med valresultatet 2010. Trots det tappade partiet successivt opinionsstöd under våren. Vad var det som hände mellan hösten 2013 och sommaren 2014?

I det följande kommer jag inledningsvis att redogöra för Socialdemokraternas ideologiska position och utveckling. Därefter relaterar jag den ideologiska positionen till partiets agerande på de tre sk partiarenorna: den interna arenan, väljararenan och den parlamentariska arenan (Sjöblom 1968). Var det så, att den Socialdemokratiska partiledningens agerande på de tre arenorna förändrades mellan 2013 och 2014? Jag kommer i den här artikeln att diskutera graden av ideologisk tydlighet i Socialdemokraternas budskap på de tre arenorna inför valet 2014. Vilka möjligheter gav partiet väljarkåren att knyta de konkreta sakfrågeförslagen till partiets ideologiska vision?

Från ideologisk säkerhet och leverans till ideologisk vilshenhet

Socialdemokraternas problem är inte nya – och delas i stort av internationell socialdemokrati, vilket avspeglas i successivt dalande valresultat för partifamiljens traditionellt starka partier. Medan flertalet europeiska socialdemokratiska partier i mitten på 1980-talet regelmässigt samlade omkring 30–45 procent av väljarna bakom sig var nivån runt 2014 istället ca 20–35 procent. De svenska Socialdemokraterna lyckades under decennier nå mellan 40–50 procent i val efter val. Från 1991 har dock kurvan successivt pekats nedåt till bottenivåerna på 31 procent 2010 och 2014. Här finns alltså en grundläggande problematik som inte har med tillfälliga upp- och nedgångar eller enstaka strategiska misstag att göra.

Huvuduppfattningen i forskningen om socialdemokratisk ideologisk utveckling är att partifamiljens partier – oavsett land – har förmedlat en gradvis uttunning av tankar om kollektiv, offentliga lösningar och statlig reglering till förmån för mer fokus på marknadslösningar, valfrihet och individualism. Vissa forskare har t.o.m gått så långt som att beteckna Socialdemokratin som ”död” (Lavelle 2008). Andra har diskuterat hur Socialdemokratin under efterkrigstiden blivit så populär och framgångsrik att även deras motståndare ”pursue[d] essentially social democratic policies” (Kitschelt 1994: 1; jfr Berman 2006: 178 ff) men att den senare börjat ”withdraw from old programmatic priorities” (Kitschelt 1994: 3). Samtidigt finns väsentliga drag av stabilitet i synen på internationell marknadskapitalism som något den socialdemokratiska rörelsen accepterar. Detsamma gäller uppfattningar om att välfärdsstat snarare än socialisering av näringsliv är att föredra (Hinnfors 2006), men forskningen har även pekat på ”A rightward shift of the left’s mainstream political parties in the mid-1990s” (Karreth et al 2013: 792). Huruvida dessa förskjutningar påverkat de olika partiernas möjligheter att nå väljare är naturligtvis beroende av en mängd faktorer – delvis olika i olika länder – men en uppfattning som framförts är, att ”continued moderation and embrace of the catchall policies that Kirchheimer lamented will likely weaken these parties further” (Karreth et al 2013: 815). En annan uppfattning har varit att förändringar visserligen har genomförts men att marknadsreformer i slutändan har syftat till att faktiskt finna lösningar på välfärdsstatens problem för att kunna rädda den och öka dess legitimitet – ett centralt socialdemokratiskt mål (Klitgaard 2007).

Länge uppfattades svensk socialdemokrati som, om inte immun mot de ideologiska förskjutningarna hos europeiska syskonpartier, så åtminstone mindre påverkad av ideologisk förändring (Pontusson 1992). Dessutom pekar studier av socialdemokratin på hur partiets ideologiska position sedan 1990-talet förblivit tämligen stabil och ”pragmatisk” (Hinnfors 2009; Rosén–Sundström 2013: 18). Hinnfors sammanfattar den svenska socialdemokratins ideologiska kärnvärden som vikten av att ständigt generera nya resurser för välfärdsstaten – den metod partiet sedan länge valt för att leverera ”marknadskorrigerande samhällslösningar” (2009: 34 f). Så länge resurser kan frigöras för ständigt nya reformer har partiet alltså kunnat vila i sin ideologi. Vid resursproblem däremot har de ideologiska målen kommit i bakvatten. De upprepade ekonomiska kriserna på 1990-talet och 2000-talet har därför bidragit till att Socialdemokraterna blivit alltmer ideologiskt vilslna – och till att partiet fått allt svårare att leverera det slags välfärdsstatsreformer som länge fungerade som ett sätt att inför väljare och partimedlemmar förverkliga partiets visioner.

Långsiktigt var de svenska Socialdemokraternas konkreta uttolkning av sin ideologi att leverera välfärdsstatsreformer snarare än långtgående marknadsreglerande åtgärder (Hinnfors 2006; Hinnfors 2009). ATP, sjukförsäkring, a-kassa, trygghetslagstiftning på arbetsmarknaden, daghemsutbyggnad,

föräldraförsäkring, osv. konkretiserade det ideologiska målet demokratisk socialism – och bidrog till partiets väljarframgångar. Reformerna krävde resurser; partiet höjde från 1950-talet kontinuerligt skatterna, vilket även passade in i en grundtanke om jämlikhet. När partiledningen bl.a. på grund av tryck inifrån baserat på att välbetalda arbetargrupper såg sig betala 75–80 procent i marginalsatt så valde partiledningen att sänka marginalsatterna 1981 och 1990 (Hadenius 1981; Feldt 1991; Svensson 1994; Hinnfors 2009). I praktiken sattes därmed ett resurstak. Samma effekt hade 1990-talsbeslutet om statsfinansiell balans. Första tecknet på att väljarna ogillade reformstopp kom i valet 1991 sedan partiet i hast avbläst en lång rad välfärdsstatsreformer som hade utlovats inför valet 1988 (Feldt 1991: 331 ff). I grunden har inget förändrats sedan dess. Senaste stora socialdemokratiska reform var maxtaxereformen 1998–2002. En viktig fråga vad gäller partiets möjligheter att vinna väljare i valet 2014 var därför i vilken utsträckning partiet förmått formulera nya reformer.

Väljararenan: ”Skattesänkningar hotar välfärdsstaten; vi avser behålla jobbskatteavdragen”

Givet partiets ideologi har det varit särskilt viktigt för Socialdemokraterna att formulera förslag till väljarna om reformer som kunnat fungera som konkreta och tydliga exempel på vad partiet vill åstadkomma för slags samhälle. Som framgått av genomgången ovan om partiets ideologi är det då några nyckelområden som kommer i förgrunden: välfärdsstat, offentlig sektor, skatter och sysselsättning. Skedde något på dessa områden som kan bidra till att förstå varför partiet från vintern 2013/2014 plötsligt började förlora opinionsstöd?

Låt oss för det första konstatera att fokus på jobbpolitik av olika slag var viktiga inslag i partiets formella ställningstaganden i budgetförslag och valmanifest. Bland annat satte man upp målet att nå EUs lägsta arbetslöshet 2020; ett innovationsråd med företrädare för olika delar av samhällslivet skulle inrättas ”le[tt] av statsministern” (SAP 2014b: 17). Vidare pekade Socialdemokraterna i sitt vårbudgetförslag 2014 på behovet av investeringar i infrastruktur och utbildning på alla nivåer (SAP 2014a: 47 ff, citat 48). Dessutom lanserade partiet den s.k. 90-dagarsgarantin, som innebar att ungdomar efter max 90 dagars arbetslöshet skulle erbjudas arbete inom offentlig sektor eller utbildning. Kritiken mot Alliansen formulerades bl.a. i kritik av den s.k. Fas 3 (olika former av sysselsättningsliknande åtgärder för långtidsarbetslösa) som Socialdemokraterna ville avskaffa. Istället ville partiet först inrätta vad det betecknade som ”Extratjänster” inom offentlig sektor liksom även utökade studiemöjligheter (SAP 2014a). Under valkampanjens slutspurt sensommaren 2014 lanserade partiet så det reformförslag som dök upp i valmanifestet och som kallades ”Traineejobb” (SAP 2014b: 38).

Socialdemokraterna lade stort fokus på jobb- och näringspolitik. Samtidigt var det uppenbart att även Alliansregeringen kom med en mängd förslag i samma riktning. I Almedalen presenterade regeringen t.ex. det s.k. "Sverigebygget" som i mycket liknade Socialdemokraternas tankar om investeringar i infrastruktur och bostäder (Dagens Nyheter 2/7 2014). Knappast en dag gick heller utan nya utspel om satsningar på skolan från regeringen (Svenska Dagbladet 2013-09-13; Sveriges Television 2014-09-01). Socialdemokraternas kritik mot hur arbetslösa hanterades var dock en tydlig skiljelinje – och budet att avskaffa Fas 3 var väl inarbetat. Däremot tillkom alltså formulerandet av partiets huvudalternativ (vid sidan av 90-dagarsgarantin) till Fas 3 – Traineesatsningen – först i slutskedet av valrörelsen och fanns t.ex. inte med i Löfvens tal i Almedalen den 29 juni (Löfven 2014). Tiden var därför knapp för partiet att inför väljarna verkligen nagla fast hur långtidsarbetslösheten skulle lösas.

En av de stora stridsfrågorna på Kongressen 2013 gällde vinster i välfärden. Partiledningen hade bundit sig för att fortsatt tillåta vinstuttag av skol- och vårdföretag, men internt växte stödet för något slags förbud. Partiets skuggbudgetförslag 2013 innehöll dock inget om denna fråga, ej heller budgetförslagen på hösten samma år. Kongressen 2013 hade nått en kompromiss som betonade valfrihet och kvalitet men också avsåg "begränsa vinster i välfärden", dock utan ett förbud (SAP 2013a: 338 ff). I partiets förslag till vårbudget 2014 formulerades kritik mot Alliansen om att "Vinstjakten och privatiseringarna i välfärden ska fortsätta." (SAP 2014a: 3), medan Socialdemokraterna ville ha en "skola utan vinstjakt" (SAP 2014a: 3) med "utökade krav på att fristående huvudmän inte ska kunna skära ner på personal för att kunna ta ut mer vinst" (SAP 2014a: 71); "styrningen av privata aktörer som vill verka inom välfärden måste skärpas". Partiets linje blev "nationella kvalitetslagar" (SAP 2014a: 74; Jfr SAP 2014b: 35). Partiets vinstkritik skärptes alltså, men det var inte alldeles klart vad kvalitetslagarna skulle bestå i.

Under ganska stort tumult hade förstärkning av a-kassan och sjukförsäkringen diskuterats inom partiledningen hösten 2011 under Håkan Juholts ledarskap. Vissa inom budgetgruppen noterade, att tidiga budgetutkast saknade förbättringar (Suhonen 2014: 217 ff). Oron var befogad såtillvida att detta var två nyckelområden för den socialdemokratiska välfärdsmodell som byggt på universell välfärd med höga ersättningsnivåer (Hinnfors 1992: Kapitel 3). Under lång tid hade de två ersättningsystemen urholkats till en universell modell med låga ersättningsnivåer.

I slutändan kom trots allt ett förslag från Juholts budgetgrupp med förstärkningar av såväl a-kassa som sjukförsäkring (Suhonen 2014: 217 ff). I stort sett samma förslag fanns sedan med i skuggbudgeterna fram till hösten 2013 då det hette att "Vi vill att sjukförsäkringen ska ge ett reellt inkomstskydd så att de allra flesta verkligen får ut 80 procent av sin inkomst i ersättning vid sjukdom.

I ett första steg vill vi höja taket till åtta prisbasbelopp 2014 . . . Vi vill också att ersättningen ska vara 80 procent under hela sjukdomsperioden. . . . *samt att ta bort den bortre tidsgränsen*". Dessutom vill partiet fortsatt höja taket i a-kassan under 100 dagar till 80 procent av 25 000 kr (från tidigare 80 procent av 18 700 kr; SAP 2013b: 88; kurs. i original).

Just i valrörelsens inledning – i den skuggbudget till regeringens vårbudget som lades fram i april 2014 blir Socialdemokraternas budskap dock plötsligt vagare. Partiets skuggbudget saknade nu såväl belopp som andra specificeringar, förutom att bortre tidsgränsen skulle bort. De tidigare exakta skrivningarna har snarast förvandlats till allmänna avsiktsförklaringar: "Vi kommer att stärka sjukförsäkringen, med högre tak och bättre ersättning . . . Vi kommer också att förbättra arbetslöshetsförsäkringen – med höjd ersättningsnivå och höjt tak" (SAP 2014a: 75). Om a-kassa påpekas att investeringar "i en bättre arbetslöshetsförsäkring" är ett bra sätt att utforma lämpliga finansiella verktyg för att motverka konjunktursvängningar (SAP 2014a: 43), dvs. delvis ett annat slags argument än karaktären på och generositeten i socialförsäkringssystemen. Istället hänvisar partiets finanspolitiska talesperson, Magdalena Andersson, till det valmanifest som skall presenteras i början av september: "Vi kommer att återkomma med exakt vad vi går till val på i vårt valmanifest," (Sverige Television 2014-04-29). Något utlovas alltså skall komma, men inte vad.

Riktigt vad som skedde mellan hösten 2013 och våren 2014 vad gäller prioriteringar för socialförsäkringar är svårt att säga – eller varför. Budgetprioriteringar är alltid delikata – och en komplikation som tillstött mellan de två tillfällena var att partiet i budgeten 2013 inte räknade med de kostnader som ett femte jobbskatteavdrag skulle föra med sig i statsbudgeten. Även om partiet agerade mot införandet av ett nytt jobbskatteavdrag valde nämligen partiledningen att acceptera bidraget när det väl införts. Plötsligt behövdes därför ca 12 miljarder kronor extra 2014 för att undvika underfinansierade reformer. Till slut satte dock partiet ner foten. I det valmanifest som presenterades den 2 september 2014 återfanns återigen hårda förslag med kronor och ören för såväl a-kassa som sjukförsäkring (Sveriges Radion 2014-09-02). Manifestet kom emellertid mindre än två veckor före själva valet. Den vaghet och osäkerhet som introducerats under våren tilläts alltså att gro nästan ända fram till valdagen.

Partiets agerande i förhållande till jobbskatteavdragen blev föremål för stor debatt. När Alliansregeringen i höstbudgeten 2013 lade fram ett nytt, femte jobbskatteavdrag, valde Socialdemokraterna först att agera så som den dittills mycket hårda kritiken mot skattesänkningar hade bäddat för. Gång på gång hade partiet i debatter och andra sammanhang starkt understrukt att Alliansen ägnat sig åt "oansvariga skattesänkningar" (se t.ex. Magdalena Andersson i GöteborgsPosten 2013-09-18). Grundbudskapet var, att Socialdemokraterna

”satte välfärden framför skattesänkningar” (Dagens Nyheter Debatt 2013-10-09). Inte minst sjuk- och hälsovård skulle få nya resurser, vilket ”går före stora skattesänkningar” (SAP 2014a: 5, 3; jfr Socialdemokraternas skugghöstbudget; SAP 2013b: 4). Temat att skattesänkningar hotar välfärden fanns fortsatt starkt med under våren 2014 (se t.ex. GöteborgsPosten Debatt 2014-01-17; Sydsvenskan 2014-02-07). Partiet valde också att ta strid mot skattesänkningen, men Alliansförslaget vann tillsammans med Sverigedemokraternas röster (Aftonbladet 2013-09-20). Socialdemokraterna lyckades istället (tillsammans med SD) stoppa regeringens förslag till höjning av den s.k. brytpunkten för statlig skatt (Dagens Nyheter 2013-12-11).

Trots den fortsatta massiva kritiken mot skattesänkningar bestämmer sig dock partiledningen för att behålla det femte jobbskatteavdraget (liksom de fyra föregående avdragen). Redan under 2013 hade bl.a. Metalls ordförande Anders Ferbe argumenterat för att behålla jobbskatteavdragen: ”Jag tror inte att man ska riva upp ett femte jobbskatteavdrag, för människors ekonomier och hushållskassan vänjer sig vid den delen. En regering kan inte rycka undan benen för vanligt folk, genom att göra en sådan snabb förändring, utan då får jobbskatteavdraget faktiskt ligga kvar” (Svenska Dagbladet 2013-08-27). Uppfattningen att jobbskatteavdragen borde behållas blev partiledningens. Magdalena Andersson menade t.ex., att ”Vi går inte till val på att backa in i framtiden. Vi utgår från hur Sverige ser ut här och nu.” (Svenska Dagbladet 2014-05-12; jfr Sveriges Radio 2013-10-01). Istället föreslog partiet i skuggvårbudgeten, att jobbskatteavdraget skulle ”trappas ned” från inkomster över 60 000 kr (SAP 2014a: 82).

Sammanfattningsvis kan vi konstatera, att Socialdemokraterna mellan hösten 2013 och valet 2014 retoriskt anknöt till klassisk socialdemokrati. Partiet talade om sysselsättning och om välfärd i offentlig regi och underströk behovet av skatteintäkter. Samtidigt blev tidigare konkreta reformförslag plötsligt otydliga och skattesänkingskritiken tappade kraft. Vinstkritikens kvalitetslösning konkretiserades heller aldrig. Partiets budskap på väljararenan försvagades kraftigt 2013-2014.

Parlamentariska arenan: Från klar vaghet till vag klarhet

Socialdemokraternas kritik mot Alliansregeringen växte allteftersom och ett bärande tema som togs upp redan av Håkan Juholt blev formuleringen att ”Något håller på att gå sönder” i Sverige (Sveriges Radio 2014-03-04; SAP 2014b: 6). I sitt Almedalstal i juni 2014 beskrev Stefan Löfven Alliansens politik som ”själva antitesen till den solidaritet som gjort Sverige starkt” (Löfven 2014). Partiet utmålade Allianspartiernas politik som avlägsen socialdemokratins. Indirekt markerade partiledningen därmed att parlamentariskt samarbete

med dessa partier var uteslutet. Samtidigt var ett av Löfvens centrala teman att blockpolitik hörde historien till och han menade, att "Jag vill bryta blockpolitiken, den är fördummande" (Dagens Nyheter 2014-06-24; jfr Löfven i P1 Morgon, Sveriges Radio 2013-11-08: "Blockpolitiken är fördummande"). Alldeles glasklart var alltså budskapet inte. Om Allianspartiernas politik var så frånstötande att de mer eller mindre var på väg att förstöra Sverige ter det sig svårförståeligt att de samtidigt skulle kunna bli föremål för parlamentariskt samarbete. Löfven inkluderade dock gång på gång Folkpartiet och Centerpartiet som partier han visste "kan ta ansvar när det behövs" (Löfven i Dagens Nyheter 2014-06-24; Sveriges Radio 2013-11-08; jfr Löfven i Dagens Industri 2014-09-05).

För Socialdemokraterna har det historiskt alltid varit en fördel att då och då kunna göra upp med ett eller flera av de borgerliga partierna i olika sakfrågor. Därmed har partiet dels lyckats få stöd för sin politik, dels visat för väljarna att de borgerliga partierna varit splittrade (Särllvik 1983). Att åter försöka slå in en kil mellan Allianspartierna, som sedan 2004 varit unikt enade, bör därför ha varit ett överordnat mål för Socialdemokraterna på den parlamentariska arenan inför valet 2014. Alternativet, att betona blockpolitiken, hade partiet prövat med mycket dåligt resultat inför valet 2010. Samtidigt är det svårt att inte se dissonansen i Socialdemokraternas retorik. Alltmedan partiledningen sa sig vilja bryta blockpolitiken skärptes kritiken mot Alliansen till en nivå som gjorde samarbete över blockgränsen mindre trovärdig – eller – om så skulle ske, nästan orimlig ur ideologisk synvinkel.

Inte ens ett valresultat i nivå med de 35 procent som Socialdemokraterna hade satt upp som mål för valet 2014 skulle vara tillräckligt för att undvika något slags koalitionsregerande (formellt eller informellt). Partiledningen tvangs därför ständigt diskutera eventuella samarbeten – men avstod länge från att binda sig. Med erfarenheten från 2008-2010, då partiet hade gått in i ett formellt samarbete med Miljöpartiet och Vänsterpartiet med avsikten att bilda regering 2010, valde Socialdemokraterna nu en annan väg. Problemet för samarbetet före valet 2010 var bl.a. att de tre partierna tog väldigt lång tid på sig för att kunna komma fram till enade förslag. En lång rad arbetsgrupper hade tillsatts 2008/2009 och partiledningen fann sig ofta tvungen att hänvisa till arbetsgruppernas arbete. När så de tre partierna våren 2010 lade fram ett enat skuggbudgetförslag hade de därför haft väldigt lite tid på sig att bedriva effektiv opinionsbildning. På många områden hade de dessutom fått ingå uppenbara kompromisser (SAP, MP, V 2010). Genom att hålla alla möjligheter till samarbeten öppna – enpartiregering, olika former av formella och informella samarbeten med såväl rödgröna som borgerliga partier – hade Socialdemokraterna nu istället möjlighet att agitera friare. Det enda parti partiledningen uttryckligen stängde dörren till var Sverigedemokraterna.

Den öppnare hållningen i regeringsfrågan inför valet 2014 jämfört med 2010 var dock ingalunda oproblematiske. Eftersom Socialdemokraterna inför valet 2014 befann sig på en nivå långt under sin traditionella styrka var det ganska uppenbart att något slags samarbete skulle bli nödvändigt om partiet skulle kunna regera. Gång på gång tvingades Stefan Löfven besvara frågor om hur en eventuell regering skulle se ut. Gång på gång svarade han att alla tänkbara samarbeten i princip var möjliga (utom med SD). Till slut valde dock Löfven att sätta ner foten och peka ut Miljöpartiet som den mest troliga samarbetspartnern. Han gjorde det i november 2013 genom formuleringen "För oss är Miljöpartiet en naturlig samarbetspartner framöver" (Dagens Nyheter Debatt 2013-11-08). Även om markeringen inte är glasklar var det uppenbart att Miljöpartiet därmed gavs en särställning. Dessutom inkluderades i denna särställning inte Vänsterpartiet, som Mona Sahlin under stor vanda hade tagit med i det rödgröna samarbetet inför valet 2010.

Även om Löfven genom att peka särskilt på Miljöpartiet minskade realismen i övriga parlamentariska samarbetsmöjligheter uteslöts, som vi sett, inga andra alternativ. Hela tiden fram till valet kvarstod uppfattningar om förlegad blockpolitik ("Vi socialdemokrater är övertygade om att mer samarbete är det bästa för Sverige . . . mellan partier över blockgränsen": 2014b: 6), vilket gjorde att agerandet på den parlamentariska arenan knappast blev tydligare fram till valet. Både Socialdemokraterna och Miljöpartiet valde dessutom, till skillnad från 2010, att gå fram med separata valmanifest.

Alliansen å sin sida presenterade liksom inför valen 2006 och 2010 ett gemensamt valmanifest. Socialdemokraterna hade alltså en enad borgerlighet mot sig men framhårdade ändå i att blockpolitik var föråldrat. Förutom Moderaterna presenterade de borgerliga partierna emellertid också egna parti-valmanifest, vilka möjliggjorde jämförelser över blockgränsen. I några avseenden, t.ex. höjt tak i a-kassan och ytterligare en pappamånad i föräldraförsäkringen, låg Folkpartiet nära Socialdemokraterna varför det fanns en vis realism i diskussionen om att samarbeta över blockgränsen. På andra områden, t.ex. om arbetsrätt, var förutsättningarna istället sämre.

Sammanfattningsvis ändrade partiledningen strategi på den parlamentariska arenan från november 2013. Dittills hade budskapet varit att blockpolitik var förlegat. Den delen av retoriken kvarstod ända in till valet, men i november 2013 pekade partiledningen ut Miljöpartiet som den naturliga samarbetspartnern, dvs. ett parti på samma sida om blockgränsen som Socialdemokraterna. Samarbetsinvertna över blockgränsen ackompanjerades också hela tiden av en allt starkare retorik om att Allianspartierna – dvs. presumtiva samarbetspartners över blockgränsen – bidragit till ett Sverige "som håller på att gå sönder". Socialdemokraternas strategi på den parlamentariska arenan var aldrig tydlig. Från vintern/våren 2014 blev den än mer otydlig.

Interna arenan: Rättning i ledet

Perioden 2010–2012 kan inte beskrivas på annat sätt än som katastrofal på den interna arenan. Efter valnederlaget 2010, när partiet med 30,6 procent gjorde sitt sämsta val sedan 1914, startade interna processer som efter en tid ledde till att Mona Sahlin aviserade sin avgång. I sitt avgångstal (innan hon formellt avgick) var Sahlin också mycket kritisk till hur partiet utvecklats och – indirekt till dem inom partiet som höll tillbaka sådana förändringar Sahlin själv ville se. Inte minst kritiserade Sahlin dem som tryckt på 2008 för att mot hennes vilja inkludera även Vänsterpartiet i den koalition där Socialdemokraterna och Miljöpartiet ingick (Mona Sahlin 2010 – återgivet i Aftonbladet 2010-12-04). När sedan olika delar i partiet låste ut varandra blev till slut den relativt oprövade och okände Håkan Juholt partiledare under tio månader, vilka präglades av nästan konstant inre strider och manövrerande mellan olika delar av partiet till den slutliga katastrofen då partiets VU i januari 2012 uppmanade Juholt att avgå (Möller & Silberstein 2013; Madestam 2014; Suhonen 2014).

Juholts efterträdare, Stefan Löfven, hade en lång karriär som fackföreningsledare bakom sig men var inte politiker i sig och satt inte i riksdagen. Han hade dock en plats i partiets innersta krets, VU. Under hela Juholtkrisen förhöll sig Löfven åtminstone utåt lojal med partiledaren i så måtto att han inte agerade aktivt för att underminera Juholts position (Suhonen 2014: 314, 469 f; jfr Hennel & Olsson 2013; jfr Möller & Silberstein 2013). Efter att Löfven utsetts till partiledare har partiet också förmått finna ett slags internt lugn för första gången sedan åtminstone 2008. Trots detta lugn har olika grupperingar inom partiet hållit vissa interna konflikter levande – men de har hanterats utan större konvulsioner. Den viktigaste stridsfrågan på partikongressen 2013 – då Löfven även formellt utsågs till partiledare – gällde den successivt alltmer infekterade frågan om vinster i välfärden.

Löfven och den nya finanspolitiska talespersonen Magdalena Andersson hade gång på gång uttalat sig mot ett vinstförbud. Partistyrelsens förslag till kongressbeslut var också tämligen försiktigt. Lika starkt hade andra delar av partiet argumenterat för antingen vinstförbud eller mycket starka inskränkningar för skol- och vårdföretag (SAP 2013a). Slutligen samlades partiet kring en kompromiss på kongressen. Under hela perioden från det att Löfven utsetts till partiordörande i januari 2012 till partikongressen i april 2013 var det dock uppenbart att olika delar av partiet drog åt olika håll i vinstfrågan. Först ett år före det att valrörelsen drog igång på våren 2014 kunde Socialdemokraterna alltså sluta leden någotsånär och börja fungera som ett mer samordnat parti igen.

Just förmågan att finna kompromisser i svåra frågor kanske kan sägas känneteckna den nya partiledningen – till skillnad från vad som gällt under Mona Sahlin och Håkan Juholt. I den meningen har partiet inför valet 2014 förbättrat

sin position på den interna arenan väsentligt. Samtidigt är det uppenbart att de enormt starka spänningarna både före och efter valet 2010 förhindrade Socialdemokraterna från att effektivt driva opinionsarbete gentemot väljarna. Under Juholt förvärrades problemen så att partiet under nästan ett år i princip förde politik mot sig självt och inte mot Alliansregeringen. Tonläget internt kunde ibland vara mustigt, som när dåvarande utrikespolitiska talespersonen Urban Ahlin talade om Juholt och den försvarspolitiska talespersonen Peter Hultqvist som "åsnan Juholt" och "tjockskallen Hultqvist" (Suhonen 2014: 124). Oavsett om man beskriver konflikterna som personrelaterade, ideologirelaterade eller i termer av "höger" mot "vänster" var partiet mer eller mindre förlamat (Hennel & Olsson 2013; Suhonen 2014; Madestam 2014: Kapitel 2). När problemen minskade i och med Löfvens tillträde kunde partiet därför successivt börja tala med en röst igen – en förutsättning för framgång.

En lång rad personer har lämnat partiledningen, t.ex. Sven-Erik Österberg, Tomas Östros, Tommy Waidelich, Lena Sommestad, Leif Pagrotsky och Héléne Fritzon. Partiets verkställande utskott (VU) förändrades i grunden mellan hösten 2011 och 2013. Endast Elvy Söderström, kommunalråd från Örnsköldsvik, samt partisekreteraren Carin Jämtin är kvar på ordinarie platser. Uppflyttade från tidigare suppleantplatser är Mikael Damberg, Annelie Hulthén och den nye partiledaren Stefan Löfven. Av tidigare åtta adjungerade ledamöter finns nu dessutom enbart fyra adjungerade. Samtliga utom ordföranden för "Socialdemokraterna för tro och solidaritet" Peter Weiderud är nya (SAP 2015; Svenska Dagbladet 2011-10-14). Några förändringar beror på högst normala byten på olika poster, men att bytena har ändrat VUs dynamik är uppenbart. Denna förändringsprocess löpte i flera led mellan 2011 och 2013. Tiden fram till valet därefter var relativt kort för den nya innersta partikretsen att börja arbeta.

Även om flera i den nya partiledningen funnits med i partiet länge är det ändå rimligt att anta att partiet under en tid var fokuserat på att få ordning på sina nya interna strukturer. Rent organisatoriskt var dessutom Stefan Löfven inte riktigt fullt ut inslussad som partiledare eftersom han inte satt i riksdagen (förrän efter valet 2014). Riksdagsarbetet leddes istället av gruppledaren Mikael Damberg – som också var den som tog Löfvens plats i riksdagens partiledarbatter. Huruvida denna organisatoriska egenhet påverkade den interna arenan skall vara osagt.

Sammantaget var partiet på den interna arenan unikt underpresterande under flera år fram till året före valet 2014. Partiet tappade fart internt ifråga om att vända det stora valnederlaget från 2010. Med Sjöbloms terminologi har partier till uppgift att maximera inflytande på de tre arenorna. Inför valet 2014 lyckades Socialdemokraterna precis nå tillbaka till ett slags lugn på den interna arenan, men knappast mera. Maximeringen var långt borta.

Slutsatser

Varför ändrar sig väljare och byter parti? Den här analysen har fokuserat på vad partierna gör. Något ingenting hände mellan vintern 2013/2014 och valdagen i september 2014. År 2013 hade Socialdemokraterna så sakteliga börjat fungera som ett enat parti igen efter en unikt tumultartad tid under Håkan Julholts ledarskap. Trots det förmådde partiledningen inte hantera strategin på väljararenan och den parlamentariska arenan. Efter två tidigare valförluster ökade frustrationen inom socialdemokratiet över att partiet inte förmått leverera klassisk reformpolitik. När Alliansen föreslog ännu ett sk jobbskatteavdrag öppnade sig därför ett gyllene tillfälle att konkretisera socialdemokratisk ideologi via motstånd mot skattesänkningar till förmån för välfärdssatsningar. Fram till hösten 2013 manövrerade partiledningen för att agera just så. I ett slag förbyttes denna potentiella möjlighet till sin motsats. Så snart partiledningen valde att acceptera skattesänkningen försvagades partiets jämlikhetsretorik. Dessutom minskade reformutrymmet. Så snart partiledningen valde att bli vagare kring tidigare utställda löften som rörde a-kassa och sjukförsäkring försvagades partiets reformretorik. Inte förrän tolv dagar före valet samlade sig partiet i valmanifestet till att återkomma till löfterna om a-kassa och sjukförsäkring. Tiden var då knapp för opinionsbildning. Skattelinjen ändrades heller aldrig.

På den parlamentariska arenan förblev Socialdemokraternas linje vag, men från november framstod MP som en trolig koalitionspartner. Trots denna nyansering försökte partiledningen samtidigt hålla alla dörrar öppna utom till SD. Via det tänkta samarbetet med MP antyddes klassisk blockpolitik samtidigt som partiet retoriskt kontinuerligt förkastade blockpolitik som föråldrad. Strategin på den parlamentariska arenan förblev vag.

När Socialdemokraterna efter valet 2014 för första gången sedan 1957 åter leder en koalitionsregering är förmodligen kraven inifrån partiet på snabb och omfattande reformleverans mycket stora. En parallell till den situation partiet befann vid valet 2014 är valet 1982 då två tidigare valförluster ökade på den interna oron inför en potentiell tredje förlust (Hadenius et al. 1993: 297 f). Då liksom nu återkom partiet i regeringsställning men efter 2014 är partiet i svagare position än någonsin i modern tid. Lättnaden att åter sitta i regering bär säkert ett tag. Regeringen lyckades dessutom efter debaclet kring budgetomröstningen i december 2014, då regeringsbudgeten röstades ner, få till stånd en uppgörelse med Allianspartierna i den sk Decemberöverenskommelsen. Turerna inför överenskommelsen var många med både hot om extra val och tidiga inviter från Alliansen om något slags uppgörelse kring budgetomröstningar, men i slutändan lyckades alltså regeringen sitta kvar. Från och med våren 2015 kan därför regeringen börja formulera politik som den har utsikt att via budgeten faktiskt få igenom. I och med att Allianspartierna successivt deklarerat att de kommer att formulera separata budgetförslag framöver ökar dessutom möjligheterna för regeringen att i enstaka frågor söka stöd hos något

borgerligt parti – och då även att kunna visa på splittring hos de borgerliga partierna. Samtidigt är regeringens underlag utomordentligt bräckligt och dessutom finns hela tiden Sverigedemokraterna som ett potentiellt hot mot övriga partier. En rad ideologiska spänningar inom regeringen kan också äventyra möjligheterna att leverera ny politik. Nyckeln till Socialdemokraternas utsikter är nog nu – precis som tidigare – i vilken utsträckning partiet förmår leverera reformer i samklang med partiets ideologi på ett sätt som också visar på skillnad mot övriga partier. Om regeringen inte lyckas säkra intäkter stora nog för reformutrymme som går betydligt längre än att lappa och laga på den välfärdsstat som redan existerar ökar förmodligen den interna Socialdemokratiska frustrationen – med oklara följder. Om regeringen inte lyckas dämpa arbetslösheten väsentligt följer säkert samma slags frustration.

Sammanfattningsvis har analysen av Socialdemokraternas strategi på de tre arenorna visat att partiet inför valet misslyckades med att åstadkomma tydlighet på väljararenan och den parlamentariska arenan. Endast på den interna arenan förmådde partiledningen återskapa ett slags lugn. Att partiet framstod som relativt enat kring vaga linjer på de övriga arenorna var dock otillräckligt för att undvika ett av Socialdemokraternas sämsta val sedan demokratin infördes.

Referenser

- Aftonbladet, 2014-09-20. Tillgänglig på <http://www.aftonbladet.se/nyheter/kolumnister/lenamellin/article17507591.ab> , nedladdad 2015-04-08.
- Aftonbladet, 2014-08-23. Tillgänglig på <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article19413291.ab> , nedladdad 2014-04-01.
- Alliansen, 2006. *Valmanifest. Allians för Sverige. Nytt hopp för Sverige.*
- Alliansen, 2010. *Jobbmanifestet, Valmanifest 2006-2010.*
- Berman, Sheri, 2006. *The Primacy of Politics.* Cambridge: Cambridge University Press.
- Dagens Industri, 5/9 2014. Tillgänglig på <http://www.di.se/artiklar/2014/9/5/debatt-blockpolitiken-skadar-sverige/> , nedladdad 2015-04-07.
- Dagens Nyheter, 2013-02-12. Tillgänglig på <http://www.dn.se/valet-2014/s-hoppas-na-35-procent-i-valet/> , nedladdad 2015-03-31.
- Dagens Nyheter, 2013-12-11. Tillgänglig på <http://www.dn.se/nyheter/politik/statliga-inkomstskatten-sanks-inte/> , nedladdad 2015-04-08.
- Dagens Nyheter, 2014-06-24. Tillgänglig på <http://www.dn.se/nyheter/sverige/jag-vill-bryta-blockpolitiken-den-ar-fordummande/> , nedladdad 2015-04-08.
- Dagens Nyheter, 2014-07-02. Tillgänglig på <http://www.dn.se/valet-2014/alliansen-lovar-hastighetstag-och-bostader/> , nedladdad 2015-04-07.
- Dagens Nyheter Debatt, 2013-10-09. Tillgänglig på <http://www.dn.se/debatt/vi-satter-valfarden-framfor-skattesankningar/> , nedladdad 2015-03-31.
- Dagens Nyheter Debatt, 2013-11-08. Tillgänglig på <http://www.dn.se/debatt/vinner-vi-ar-vi-beredda-att-regera-over-blockgransen/> , nedladdad 2015-04-08.

- Ekonomifakta.se. Tillgänglig på <http://www.ekonomifakta.se/sv/Fakta/Arbetsmarknad/Arbetsloshet/Arbetsloshet/> nedladdad 8/4 2015.
- Feldt, Kjell-Olof, 1991. *Alla dessa dagar*. Stockholm: Norstedts.
- GöteborgsPosten, 2013-09-18. Tillgänglig på <http://www.gp.se/ekonomi/1.2043980-borgs-budget-prioriterar-hushallen?m=print> , nedladdad 2015-04-01.
- GöteborgsPosten Debatt, 2014-01-17. Tillgänglig på <http://www.socialdemokraterna.se/Pressrum/nyheter/Fortsatta-skattesankningar-hotar-valfarden/> , nedladdad 2015-04-01.
- Hadenius, Axel, 1981. *Spelet om skatten: rationalistisk analys av politiskt beslutsfattande*. Stockholm: PA Norstedts & Söners Förlag.
- Hadenius, Stig, Molin, Björn & Hans Wieslander, 1993. *Sverige efter 1900. En modern politisk historia*. Stockholm: Bonniers.
- Hennel, Lena & Lova Olsson, 2013. *Humlan som flyger. Berättelsen om Stefan Löfven*. Stockholm: Norstedts.
- Hinnfors, Jonas, 1992. *Familjepolitik. Samhällsförändringar och partistrategier 1960-1990*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.
- Hinnfors, Jonas, 2006. *Reinterpreting social democracy. A history of stability in the British Labour Party and Swedish Social Democratic Party*. Manchester: Manchester University Press.
- Hinnfors, Jonas, 2009. "Le consentement à l'économie de marché, une constante social-démocrate en Suède et au Royaume-Uni", *Critique Internationale*, No 43, s 17-35.
- Holmberg, Sören & Henrik Oscarsson, 2004. *Väljare. Svenskt väljarbete under 50 år*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Karreth, Johannes, Polk, Jonathan & Christopher S. Allen, 2013. "Catchall or Catch and Release? The Electoral Consequences of Social Democratic Parties' March to the Middle in Western Europe", *Comparative Political Studies*, Vol. 46 No 7, s 791-822.
- Kitschelt, Herbert, 1994. *The Transformation of European Social Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Klitgaard, Michael Baggesen, 2007. "Why Are They Doing It? Social Democracy and Market-Oriented Welfare State Reform", *West European Politics*, Vol. 30 No 1, s 72-194.
- Lavelle, Ashley, 2008. *The Death of Social Democracy. Political Consequences in the 21st Century*. Aldershot: Ashgate.
- Löfven, Stefan, 2014. Tal i Almedalen, 2014-06-29. Tillgänglig på <http://www.socialdemokraterna.se/Pressrum/nyheter/Stefan-Lofvens-tal-i-Almedalen/>, nedladdat 2015-04-02.
- Madestam, Jenny, 2014. *Hur blir man vald? Om ledarskiften i tre svenska partier*. Stockholm: Liber.
- Möller, Tommy & Margit Silberstein, 2013. *En marsch mot avgrunden: socialdemokratiens svarta år*. Stockholm: Albert Bonniers Förlag.
- Oleskog Tryggvason, Per, 2014. *Vikten av vikter. Sammanställning av viktade resultat från SVTs vallokalsundersökning 2014*. Rapport 2014:13 Valforskningsprogrammet, Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.
- Oscarsson, Henrik & Sören Holmberg, 2013. *Nya svenska väljare*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Pontusson, Jonas, 1992. "At the End of the Third Road: Swedish Social Democracy in Crisis", *Politics & Society*, Vol. 20 No 3, s 305-332.

- Rosén-Sundström, Malena 2013. "The Swedish Social Democratic Party and the double challenge of the 'New' Conservatives and the global economic crisis". Paper presenterat vid 20th International Conference of Europeanists, Amsterdam, 25-27 juni, 2013.
- Sahlin, Mona, 2010. Avgångstal. Tillgänglig på <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article12690072.ab>, nedladdad 2015-04-08.
- SAP, 2013a. *Kongressprotokoll 2013*.
- SAP, 2013b. *Lägst arbetslöshet i EU 2020. Socialdemokraternas budgetmotion för 2014*.
- SAP, 2014a. *Ett kunskapslyft för fler jobb. Socialdemokraternas vårmotion 2014*.
- SAP, 2014b. *Kära framtid, Valmanifest för ett bättre Sverige. För alla*.
- SAP, 2015. Verkställande utskottet. <http://www.socialdemokraterna.se/Vart-parti/Verkstallande-utskottet/>, nedladdad 2015-04-08.
- SAP, MP, V, 2010. *Socialdemokraternas, Miljöpartiets och Vänsterpartiets Regeringsplattform 2011-2014*.
- Sjöblom, Gunnar, 1968. *Party Strategies in a Multiparty System*. Lund: Studentlitteratur.
- Sveriges Radio, 2013-10-01. Tillgänglig på <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=5661271>, nedladdad 2015-04-01.
- Sveriges Radio, 2013-11-08. Tillgänglig på <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=5698206>, nedladdad 2015-04-07.
- Sveriges Radio, 2014-03-04. Tillgänglig på <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=438&artikel=5799997>, nedladdad 2015-04-07.
- Sveriges Radio, 2014-09-02. Tillgänglig på <http://sverigesradio.se/sida/gruppsida.aspx?programid=4657&grupp=20696&artikel=5952993>, nedladdad 2015-04-01.
- Suhonen, Daniel, 2014. *Partiledaren som blev in i kylan. Berättelsen om Juholts fall och den nya politiken*. Stockholm: Leopard förlag.
- Svenska Dagbladet, 2011-10-14. Tillgänglig på http://www.svd.se/nyheter/inrikes/medlemmarna-i-verkstallande-utskottet_6551165.svd, nedladdad 2015-04-08.
- Svenska Dagbladet, 2013-08-27. Tillgänglig på http://www.svd.se/nyheter/inrikes/lofven-far-stod-om-femte-jobbskatteavdraget_8460906.svd, nedladdad 2015-04-01.
- Svenska Dagbladet, 2013-09-13. Tillgänglig på http://www.svd.se/nyheter/inrikes/skolsatsning-i-budgeten_8514416.svd, nedladdad 2015-04-07.
- Svenska Dagbladet, 2014-02-20. Tillgänglig på http://mobil.svd.se/nyheter/borg-forslarskattehojning_svd-3288558, nedladdad 2015-04-01.
- Svenska Dagbladet, 2014-05-12. Tillgänglig på http://www.svd.se/naringsliv/nyheter/expert-sagar-jobbskatteavdrag_3551592.svd, nedladdad 2015-04-08.
- Sydsvenskan, 2014-02-07. Tillgänglig på <http://www.sydsvenskan.se/sverige/vi-har-ju-haft-en-skattechock-nerat/>, nedladdad 2015-04-01.
- Svensson, Torsten, 1994. *Socialdemokraternas dominans. En studie av den svenska socialdemokraternas partistrategi*. Uppsala, Acta Universitatis Upsaliensis.
- Sveriges Television, 2014-09-01. Nedladdad 2015-04-07.
- Sveriges Television, 2014-04-29. Nedladdad 2015-04-01.
- Särilvik, Bo, 1983. "Coalition Politics and Policy Output in Scandinavia: Sweden, Denmark and Norway", i Bogdanor, Vernon (ed.), *Coalition Government in Western Europe*. Guildford: Heinemann Educational Books Ltd.
- VALU, 2014. *SVT:s vallokalsundersökning Riksdagsvalet 2014*.